

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum operatio sit causa propria delectationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

¶ Super Quaestionem trigessimam secundam.

Circa primum articulum q. 32. dubium occurrit, An operatio sit propria causa delectationis, ut constitutio in connaturali bono, an indistincte. Et ut clarior sit questio, recolito, quod in definitione delectationis positi sunt duo actus pro causa delectationis scilicet cognitio & constitutio, & quia nulli dubium est quod cognitio est operatio, si ea ratione operatio est causa propria delectationis, quia oportet cognitionem intervenire ut causam, quaestionis solutio clara est. Quia vero factis ambiguum est, an constitutio sit necessario operatio, id si ea ratione operatio causa propria delectationis dicitur: quia omnis itaque constitutio talis in connaturali bono causans delectationem est operatio, singulariter dictum & disputabile est. Et est inter hos duos sensus tanta differentia, quod in primo indistincte, & sine contradictione aliqua operatio ponitur causa delectationis, in secundo vero operatio ponitur prima causa eiusdem, & ut constituens in connaturali. Et pro parte affirmativa huius secundi sensus sunt verba authoris in litera uolentis, quod consecutio boni conueniens consistit in operatione. Et in responsione ad primum dicitur, quod quae habemus, non delectant, nisi apprehensa ut habita, & habere nihil aliud est quam eis uti, uel posse uti, quod est per aliquam operationem. Pro parte uero negativa est, quia proprium esse & uiuere, & alia huiusmodi delectant, & tamen constitutio nostra in eis non est per operationem, sed per esse. Delectant quoque nos multa, in quibus constitutum non per operationem, sed per recipe re, seu pari, ut patet cum calefieri, uel refrigerari delectamur delectat, & conueniens locus in quo potest esse in loco, non potest pari constituitur.

Li. 5. Phys. text. 54 & 55. ca. 2.

q. 23.

& quies uiolenta eiusdem corporis, & quies naturalis alterius, ut dicitur in 5. Phys. unde delectationi opponitur, & delectatio, & tristitia

AD TERTIUM dicendum, quod ea in quibus delectamur, cum sint obiecta delectationis, non solum faciunt differentiam materiale, sed etiam formalem, si sit diuersa ratio delectabilitatis: diuersa enim ratio obiecti diuersificat speciem actus, uel passionis, ut ex supradictis patet.

QVAESTIO XXXII.

De causa delectationis, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causis delectationis.

ET CIRCA hoc quaeruntur octo.

¶ Primo, Vtrum operatio sit causa propria delectationis.

¶ Secundo, Vtrum motus sit causa delectationis.

¶ Tertio, Vtrum spes & memoria.

¶ Quarto, Vtrum tristitia.

¶ Quinto, Vtrum actiones aliorum sunt nobis delectationis causa.

¶ Sexto, Vtrum benefacere alteri sit causa delectationis.

¶ Septimo, Vtrum similitudo sit causa delectationis.

¶ Octauo, Vtrum admiratio sit causa delectationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum operatio sit causa propria delectationis.

AD PRIMUM sic procedit. Vbi, quod operatio non sit propria & prima causa delectationis, ut enim Philosophus dicit in primo Rhet. Delectari, consistit in hoc, quod sensus aliquid patitur. Requiritur enim ad delectationem cognitio, sicut dictum est: sed prius sunt cognoscibilia obiecta operationum, quam ipsae operationes: ergo operatio non est propria causa delectationis.

¶ 2. Præter. Delectatio potissime consistit in fine adepti: hoc enim est quod praecipue concupiscitur: sed

4. dist. 49. q. 3. ar. 5. q. 4. cor.

C. 21. to. 6.

q. 21. ar. 1.

propterea magis causa est delectationis consecutum esse, quam consecutio, & magis esse quam consecutum esse, in cuius signum scientiae & virtutes olim acquisitae, vel in dicta modo, ut inexistentes apprehensae delectant, & non solum quando acquisitae sunt, aut secundam acquisitionis memoriam. Et omnis consecutio, & omne consecutum esse delectat, in quantum ponit in aliquo esse consonum. Unde cum in definitione delectationis dicitur, quod delectatio est constitutio tota simul in natura, &c. nomine constitutionis intellige non solum consecutum esse, sed esse: siue sit tale esse per constitutionem, siue non. Constituitur enim Deus gloriosus in esse sine constitutione, & delectationem tamen summam apprehensum in eo facit: & nos nostrum esse apprehensum delectat, non quia a natura constitutum, sed quia inest nobis: nihil minus delectaret, si non aliunde habere mus: pro intellectu tamen literae expresse dicentis utrunque requisitum ad delectationis causam in operatione consistere, distingue, & dicit, quod delectabilia sunt duplicia, quaedam congenita, & quaedam superuenientia. Et quod author de superuenientibus sollicitus in litera, consecutionis nomine intentionem suam significauit, & uoluit consecutionem in operatione consistere, extenso operationis vocabulo ad omnem actionem, passionem, motumque. Delectabilia quippe omnia, quae superueniunt, iunguntur nobis motu aliquo, uel ut obiecta operationum immanenium, uel saltem, ut materia uisus, ut in responsione ad primum, & secundum dicitur. Nec tamen tacuit omnino author de constitutione causante delectationem in congenitis: nam in articulo 7. expresse dixit, quod simile in quantum uinum, est delectabile. Constat enim quod unitas similitum, est unitas in essendo: & quia (ut dicitur in 1. Rhet. Aristot.) simile delectat, ut ipsummet, consequens est, quod constitutio in delectatione congenitorum sicut & in delectatione similitum, sit secundum esse, etiam si nulla inde operatio proueniret. Et per hoc patet solutio obiectorum, & quaestionis.

non semper operatio est finis, sed quandoque ipsum operatum: non ergo operatio est propria, & per se causa delectationis.

¶ 3. Præter. Otium, & requies dicuntur per cessationem operationis: haec autem sunt delectabilia, ut dicitur in 1. Rhetoric. non ergo operatio est propria causa delectationis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit 7. & 10. Ethic. quod delectatio est operatio connaturalis, non impedita.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, ad delectationem duo requiruntur, scilicet consecutio boni conuenientis, & cognitio huiusmodi adeptionis, utriusque autem horum in quadam operatione consistit. Nam actualis cognitio operatio est quadam: similiter bonum conueniens adipiscitur aliqua operatione, ipsa etiam operatio propria, est quoddam bonum conueniens: unde oportet, quod omnis delectatio aliquam operationem consequatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ipsa obiecta operationum non sunt delectabilia, nisi in quantum conueniunt nobis uel per cognitionem solam, sicut cum delectamur in consideratione, uel inspectione aliquorum, uel quocumque alio modo simul cum cognitione: sicut cum aliquis delectatur in hoc, quod cognoscit se habere quodcumque bonum, puta, diuitias, uel honorem, uel aliquid huiusmodi, quod quidem non essent delectabilia, nisi in quantum apprehenduntur, ut habita. Vt enim Philosophus dicit in 2. Polit. Magna delectationem habet, putare aliquid sibi proprium, quae procedit ex naturali amore alicuius ad seipsum. Habere autem huiusmodi, nihil est aliud quam uti eis, uel posse uti: & hoc est per aliquam operationem, unde manifestum est, quod omnis delectatio in operationem reducitur sicut in causam.

AD SECUNDUM dicendum, quod etiam in illis, in quibus operationes non sunt fines, sed operata ipsa, operata sunt delectabilia, in quantum sunt habita, uel facta, quod refertur ad aliquem usum, uel operationem.

AD III. dicendum, quod operatio

quod constitutio in delectatione congenitorum sicut & in delectatione similitum, sit secundum esse, etiam si nulla inde operatio proueniret. Et per hoc patet solutio obiectorum, & quaestionis.

¶ Circa

Circa causam delectationis ex parte obiecti. scilicet bonum conueniens, dubium occurrit an sit conueniens formaliter, an denominatiue. Id est, an obiectum causans delectationem sit res denominata a relatione conuenientiae, an sit ipsa conuenientia. Quod enim res sit absoluta, quae denominatur conueniens, probatur ex communi conditione actiuorum. ratio enim agendi in quolibet actiuo res absoluta est, ratio autem actiui, aut approximationis conditio est, sine qua non. Cõstat autem quod bonum conueniens actiuum est delectationis. Quod autem sit ipsa conuenientia, probatur ex eo, quod nisi apprehendatur aliquid ut conueniens, non causatur delectatio.

In hac dubitatione inuenio scõrum in 3. sent. distinct. 5. tenuisse, quod conueniens & disconueniens secundum sola absoluta dicunt rationes causandi delectationem & tristitiam: secundum relationes uero dicere causas, sine quibus non, ut relationes actiui & approximationis, nec aliud inuenio eius fundamentum. Mihi uero uidetur, quod delectatio conuenientie uel disconuenientie in actu exercitio, concurrat ad causandam delectationem, uel tristitiam, ut ratio agendi, & mouer ex eo, quod delectatio & tristitia de eodem differunt specie, utpote contrarie ergo delectabile & tristabile eorum obiecta, & propria per se positio actiua differit specie secundum rationes agendi illas, sed non secundum rationes absolutas. ergo secundum rationes respectiue conuenientie & disconuenientie. Prima sequela patet notatis terminis appõsitis in consequentia excludendas excellentes aut per accidens, aut negatiue: ut naua presens, uel absens causat contraria, & differentiam actiuorum secundum impertinentia, aut subtrata, & alia huiusmodi. Oportet. n. contrarias actiones a contrarijs rationibus agendi proficisci in naturaliter agentibus proprijs, qualia sunt delectabile uel tristabile. Detractio uero consequentis patet ad sensum: experimur enim quod idem absolutum, puta calor, modo causat delectationem, modo tristitiam, apprehensus, uel sensatus ut conueniens uel disconueniens. Existente igitur forma absoluta eadem, & factio transitu de delectabili in tristabile propter variationem de conuenientia in disconuenientiam, & per se causatis contrarijs actionibus ac passionibus, scilicet delectatione & tristitia, manifestum sit, quod conuenientia & disconuenientia, ut rationes agendi concurrunt. Et confirmatur hoc, quia illud quod concurrat ad causandam delectationem uel tristitiam ut apprehensum, non se habet ut conditio approximationis, sed ut ratio agendi: quoniam apphensum est, quod mouer appetitum, ut ratio agendi: sed conuenientia uel disconuenientia concurrat ad hæc, ut apprehensio: quoniam quantumcumque aliquis frigus calefieret conuenienter, nisi perciperet illud ut conueniens in actu exercitio, ut exerceret conuenientiam, non delectaretur. & hoc manifestius apparet in delectatione uel tristitia imaginationem, uel rationem

ARTICVLVS II.

Utrum motus sit causa delectationis.

AD SECYNDVM sic procedit. Vñ, quod motus non sit causa delectationis. Quia, sicut supra dictum est, bonum præfentialiter adeptum est causa delectationis. unde Philo. in 7. Eth. dicit, tpe delectatio non cõparatur gnationi, sed operationi rei iam existentis. Id aut quod mouet ad aliud, nõdũ hẽt illud, sed quodam mō est in uia gnationis: respectu illius, sicut quod omni motui adiungitur generatio & corruptio, ut dicitur in 8. Physic. ærgo motus non est causa delectationis.

¶ 2. Præt. Motus præcipue laborẽ & lassitudinem inducit in operibus: sed operationes ex hoc, quod sunt laboriosæ & lassantes, non sunt delectabiles, sed magis afflictiuæ. ergo motus non est causa delectationis.

¶ 3. Præt. Motus importat inuouationem quandam, quæ opponit consuetudini: sed ea quæ sunt cõsuetæ, sunt nobis delectabilia, ut

consequens. Quis enim nunquam fugeret lupum, nisi apprehenderet ipsum ut disconuenientem, eliciendo ex ipso intentionem inimici. Et continue experimur propter varias relationes importantes conuenientiam uel disconuenientiam apprehensas de aliquo, uarie immutari a delectatione in tristitiam, & eõuerso terminantes certas passionibus. & quod forte fallit putantes oppositum, est, quia non aduertunt, quod relationes sunt in genere formarum actiuarum ut apprehensa, quæ uis non sint in genere actiuarum formarum ut existentes. Et qui negat hoc, neget quoque æstimatiua, cuius obiectum sunt intentiones insensata: elicit ex sensatis, ut utile, amicum, inimicum &c. ex quibus cantantur passionibus in animalibus. Potest quoque esse causa deceptionis nõdũ distinguere inter apprehendere relationem alicuius in actu signato, uel exercitio. Verbi gratia, Quis nouit agnum ut terminum lactationis, non quod oportet eam apprehendere ipsam relationem termini, quod esset apprehendere in actu signato, sed quia apprehendit agnum ut exercentem relationem termini lactationis, & simile est in alijs. Ex talibus enim apprehensionibus relationum cantantur passionibus, quod forte Scorus non negaret. & sic discussa sunt duæ delectationis causæ, scilicet cõstitutio, & boni conaturalis: reliqua autem, scilicet apprehensio, superius dilucidata est. ad hæc. n. tria reducuntur omnia causantia delectationem, quæ per totam hanc trigessimam secundam disputantur, & in 1. Rhetor. tanguntur. operatio enim delectat, & ut constitutio, & ut bonum conueniens: motus ut afferens bonum conueniens, uel auferens disconueniens: memoria & spes ut supelentes constitutionem: tristitia per accidens ratione oblationis uel memorie. alienæ actiones, ut in proprio nos bono faciunt constituti passione, uel æstimata possessione, uel identitate: benefacere quoque & simile, & admirari ad eadem spectare. exercitatis non est difficile deducere. Vnum tamen in his a uerte, quod quia in his quæ ad appetitum spectant, nihil differt esse, aut apparere: propterea delectatio causatur ex æstimato habere, ex æstimato possidere, ex representato abundare, & similibus: & non solum ex habere, possidere, abundare, & similibus. in huiusmodi enim ipsa imaginatio horum delectans sic constituit in conaturali bonum, ut suppleat uicem ipsius habere, & non solum ut apprehensio: talis autem est dispositio eorum, qui delectantur principatu, honore, & similibus.

Philosophus dicit in 1. Rhet. * ergo motus non est causa delectationis.

SEDE CONTRA est, quod Aug. dicit in 8. Confess. * Quid est hoc, domine Deus meus, cum tu in æternum tibi ipsi sis gaudium, & quadam de te circa te semper gaudeat, quod hæc rerum pars alterno defectu & profectu, offensionibus & conciliationibus gaudet? Ex quo accipitur, quod homines gaudent, & delectantur in quibusdam alienationibus: & sic motus uidet esse causa delectationis.

RESPON. Dicendum, quod delectationem tria requiruntur. scilicet bonum delectans, coniunctio delectabilis, & tertium quod est cognitio huius coniunctionis: & sicut hæc tria motus efficitur delectabilis, ut Philosophus dicit in 7. Eth. & in 1. Rhet. * Nã ex parte nostra qui delectamur, transmutatio efficitur nobis delectabilis propter hoc, quod natura nostra transmutabilis est, & propter hoc, quod est nobis conueniens nunc, non erit conueniens postea: sicut calefieri ad ignem est conueniens homini in hieme, non autem in æstate. Ex parte uero boni delectatis, quod nobis cõiungitur, sit et transmutatio delectabilis: quia actio continuata alicuius agentis auget effectum, sicut quanto aliquis diutius appropinquat igni, magis calefit, & desiccatur. Naturalis autem habitudo in quadam mensura cõstitit: & id quod continuata presentia delectabilis superexcedit mensuram naturalis habitudinis, efficitur remotio eius delectabilis. Ex parte uero ipsius cognitionis, quia

ma secundam disputantur, & in 1. Rhetor. tanguntur. operatio enim delectat, & ut constitutio, & ut bonum conueniens: motus ut afferens bonum conueniens, uel auferens disconueniens: memoria & spes ut supelentes constitutionem: tristitia per accidens ratione oblationis uel memorie. alienæ actiones, ut in proprio nos bono faciunt constituti passione, uel æstimata possessione, uel identitate: benefacere quoque & simile, & admirari ad eadem spectare. exercitatis non est difficile deducere. Vnum tamen in his a uerte, quod quia in his quæ ad appetitum spectant, nihil differt esse, aut apparere: propterea delectatio causatur ex æstimato habere, ex æstimato possidere, ex representato abundare, & similibus: & non solum ex habere, possidere, abundare, & similibus. in huiusmodi enim ipsa imaginatio horum delectans sic constituit in conaturali bonum, ut suppleat uicem ipsius habere, & non solum ut apprehensio: talis autem est dispositio eorum, qui delectantur principatu, honore, & similibus.

et. n. p. p. cul a princ. tom. 6. cap. 3. post mediu. t. i.

lib. 7. eth. c. 7. Et. Rhet. c. 1. to. 5. & 6.

Super